

na hrvatskomu. Goluzina je, evo, objavljena na hrvatskomu. Bilo bi poželjno da se objavi i na talijanskomu, na kojemu je originalno pisana. Izdanja u kojima "s hrvatske točke gledišta" na nekom od svjetskih jezika prikazuju prilike u bivšoj Jugoslaviji, i onoj kraljevskoj i nakon toga komunističkoj, nema mnogo, a inozemna javnost je na razne načine zasipana nerijetko neobjektivnim, neznanstvenim i neistinitim informacijama o tomu razdoblju. Autor je promatrajući stvari s hrvatskoga, gdjekad, zašto ne, i sa svojega gledišta, nastojao i uspio poštivati povijesne činjenice, izbjeći generalizaciju i nepotrebnu polemiku pa tako sačuvati razinu znanstvene objektivnosti. On zacijelo ne smatra da je ovim o toj složenoj problematici rečena posljednja riječ. Kad budu dostupni svi arhivi, bit će moguće o mnogočemu još potanje i još potpunije pisati. Njemu upućujemo riječ čestitanja i zahvale uz želju da uspješno nastavi s proučavanjem suvremene povijesti naše Crkve i našega naroda. Kad potpuno zavlada mir, a nadamo se da će se to skoro dogoditi, i kad se zaliječe ratne rane te do kraja razviju zdravi demokratski odnosi, bit će to mnogo lakše.

Slavko Kovačić

UZ KNJIGU O DON GRGI BUČIĆU

Životopisi se redovito čitaju brzo li lako, a to ovdje nije slučaj. Ovo i nije životopis, budući da donosi samo svjedočanstva, dana usmeno ili pismeno. Srećom su u nj uvrštene i vrijedne rasprave koje su u Splitu, četrdeset godina nakon pokojnikove smrti, održane i s priznanjem prihvaćene. Netko je sav taj materijal tada trebao odvagnuti, psihološki i vjernički raščlaniti i protumačiti don Grgin duhovni lik kakav je uistinu bio.

Koliko je god pokojnik zaslužio makar i omanji životopis, na njegovo se pisanje nitko nije dao, jer to i ne bi bio lak posao. Slično su i o kardinalu Franji Šeperu izdane dvije knjige gradiva za njegov životopis, ali taj životopis ne izlazi. Teško je nadati se da će se za don Grgu tko prihvatiti tog posla, a pogotovo da će, u našim prilikama knjiga biti tiskana. Stoga je možda potrebno iznijeti nekoliko misli koje će barem djelomice odudarati od pijeteta s kojim je knjiga objavljena. Premda je don Grgo došao u sjemenište upravo kad sam maturirao, ipak je moje poznanstvo s neobično pobožnim svećenikom vrlo rano započelo i tako dugo trajalo, o čemu svjedoči i prva polovica u knjizi objavljenih pisama. Ove se misli usudujem dati u javnost najviše zbog toga što se kod nas često previše hvali i ono što to ne zaslužuje, ili se zamjeri ako se čemu prigovori.

Don Grgo je svima koji smo ga poznavali i barem malo slušali ostao u dragoj i nezaboravnoj uspomeni. No zato nije rečeno da ga se i sada može u svemu nasljedovati. On je sam bio svjestan i uvelike je trpio od teške psihosomatske bolesti koja ga je i u grob prerano odnijela. Usto se čini da je do kraja ostao pod utjecajem naših krajevno i vremenski dosta ograničenih mišljenja i prilika. Njegova je urođena i neprestanom žrtvom odgajana dobrota i krepost mnoge osvajala. Time nije rečeno da su se neke njegove jednostranosti morale svakome svidjeti. Roman *Sillentium* vrlo je osoban, nedopustivo pristran i usto nebulozan, ali je činjenica da je koliko-toliko nastao iz života. Sasvim drukčije od don Grge neke je mlade svojom vrlo velikom nadarenošću i oštroumnošću osvajao dr. Ante Ercegović, koji je djelovao u istom sjemeništu i bio nekakva don Grgina protuteža. Čovjek nehotice i ovdje pomisli kako bi bilo lijepo da su ta dva lika spojena u jednom.

Vraćajući se na knjigu, bojati se je da će ona - osim nama koji don Grgi mnogo dugujemo i još uvijek ga vrlo cijenimo - sadašnjoj mladeži malo koristiti, jer će im se premalo svidjeti. Usto je u njoj previše ponavljanja, koja su se mogla skratiti, a tako i neke očite pretjeranosti. Nije ovdje mjesto sve potanje iznositi, ali se mora reći da je obnova splitskoga Malog sjemeništa barem djelomice započeta prije pokojnikova dolaska u zavod. Započeo ju je zaslužni ravnatelj don Vicko Fulgosi, kojemu je zatim mnogo pomagao, mnogima poput don Grge nezaboravni, don Mladen Alajbeg. Od njega potječe - nakon što je završio teologiju u Ljubljani, što nije spomenuto u napomeni o njemu - ona slika nad ulazom u kapelu s natpisom: "Učitelj je ovdje i zove te", koju je on vidio u jednom slovenskom zavodu. Crnu ploču s mijenjanjem izreka na njoj predložio je don Jakov Lušić, uvaženi profesor zemljopisa i povijesti u splitskoj Realci, koji je stanovao u sjemeništu.

Don Grgo je poučavao talijanski u splitskoj Klasičnoj gimnaziji kraj stare Gradske bolnice i u Sjemenišnoj gimnaziji, ali ne u Realci, osim možda vrlo kratko. Njegovo je skupljanje darova po splitskim dućanima bilo na svoj način herojsko, ali zato nije trebalo pretjerivati u vezi s neugodnostima što ih je tom prigodom doživljavao. Don Grgo je molitve i žrtvice za misije preporučivao donekle naivnim i netočnim opravdanjem katoličkih misija, što najbolje pokazuje razvoj koji je doveo do međuvjerskoga molitvenog skupa u Asizu. Od De Amicisova *Srca* koje je pokojnik toliko cijenio danas je malo ostalo i u Italiji, gdje mu zamjeraju da je svojim laičkim i posve necrkvenim i nevjerskim humanizmom valjda više štetilo negoli koristilo. Teško je vjerovati, kako netko u knjizi tvrdi, da je don Grgo molio samo žalosni dio Gospine krunice, ali je doista previše tugaljivo gledao na Gospodinovu muku, koju sadašnja teologija i duhovnost uvijek spaja s vazmenom pobjedom i radošću. Tko kod čitanja knjige nema to i još neke druge zbilje pred očima, na njega bi ona mogla utjecati i kontraproduktivno.

Uz te dobronamjerno istaknute napomene knjiga se o don Grgi može svakome uvelike preporučiti. Njegov je najvažniji i nauk i primjer bio u vrlo rijetko viđenom samoprijegoru. Po njemu i po srodnoj mu ljubavi prema svakome bez iznimke don Grgo je doista bio velik. I oni koji su ga nastojali u tome nasljedovati, pred Bogom su i ljudima napredovali toliko koliko su se trudili sebe, a ne drugoga svladavati. To je zaista *punctum saliens* ne samo ove knjige već uopće svega kršćanskog života sada i u bilo koje doba. Ako se misli i postupa drukčije, onda je uzaludno, a može biti i štetno pozivanje na sadašnje znakove vremena.

Martin Kirigin

KNJIGA O ISTAKNUTIM CRKVENIM DJELATNICIMA

Šimun Jurišić, *Zaboravljeni svećenici*, Split 1995.

Nakon nekoliko sličnih knjižica (*Iz povijesti Splita, Iz povijesti Dalmacije, Iz povijesti Jadrana...*) u kojima je dr. Šimun Jurišić, docent Filozofskog fakulteta u Zadru predstavio niz istaknutih ljudi, političara, javnih djelatnika, književnika, publicista, znanstvenika, prosvjetnih i zdravstvenih djelatnika iz Splita, Dalmacije i šire jadranske regije, koji nisu dosad dobili mjesto u enciklopedijama, u svojoj najnovijoj knjižici pod naslovom "Zaboravljeni svećenici - životopisi" autor donosi više od 200 biografija istaknutih pojedinaca hrvatskog crkvenog života, biskupa i nadbiskupa, opata, rektora bogoslovija, provincijala, te velikog broja svećenika i redovnika. Sve su to manje-više ljudi koji su se istaknuli ne samo svojom službom nego su, većina njih, objavljivali publikacije i knjige, a neki su usto prednjačili i svetim životom. Riječ je svakako - istaknimo - o ličnostima koje nisu do sad dobile svoje mjesto u enciklopedijama.

Tu je najprije dvadesetak biskupa pa i nadbiskupa (Bonefačić, Đivoje, Forlani, Garković, Jablanović, Jozinović, Kalodera, Marčelić, Menini, Munzani, Nakić, Nežić, Njaradi, Palunko, Pavlović-Lučić, Perić, Pichler, Pulišić, Salač, Salis-Seewis, Santin, Škvorc, Štambuk, Ujčić, Zvekanović), u svoje vrijeme veoma poznatih, koji su se, međutim, afirmirali objavljujući i publikacije i knjige, pretežito teološkog ali i inog karaktera. Uz njih je i duga povorka svećenika i redovnika koji su se isto tako istaknuli, posebice tiskajući knjige i publikacije, počevši od don Mladena Alajbega preko Jerka Bakotina i Ivana Bakovića, odnosno uglednijega hrvatskog svećenika u dijaspori Vilima Cecelje, misionara Ante Gabrića, astronoma Nikole Miličevića, znanstvenice redovnice Agneze Pantelić, publicista i mučenika Petra Perice, odnosno